

Икономически ресурси и производствени фактори

Анализът на структурата на икономическата система предполага и изисква да се разглежда и нейното функциониране. Производствено-икономическата дейност, независимо от нейната социална основа, притежава всеобщо свойство – преобразуване на някакви видове икономически ресурси в определен икономически продукт.

В една стопанска система като *икономически ресурси* се определят: *работната сила, природните ресурси (в това число и земята), средствата за производство, финансите, информационните ресурси*. Икономическите ресурси най-общо се подразделят на възпроизводими и невъзпроизводими. Първите могат да се възстановяват, а за вторите практически е невъзможно да се създават отново.

Предназначените за икономическа дейност материални и финансови ресурси формират *производствения капитал*. Капиталът е едно от фундаменталните понятия в икономическата наука, което във функционален смисъл включва два вида ресурси – *физическия капитал* (средствата за производство) и *финансовия капитал* (паричните ресурси).

Средствата, които се влагат в икономиката с предназначението да осигурят производството с икономически ресурси в бъдещето, се определят като *капиталовложения* или *инвестиции*. Макар и близки по своята същност, тези две понятия се различават. Капиталовложенията са преобладаващо в парична форма за изграждане на конкретни обекти. Инвестициите са вложения под всякаква форма, с по-широко предназначение. Следва да се отчита, че между въвличените ресурси в стопанска дейност и получения от тях продукт, винаги съществува времеви промеждутък. Затова, на практика, всяко въвличане на ресурси в производството се определя като капиталовложение. Но инвестициите обикновено са достатъчно дългосрочни вложения, които дават резултати най-малко след една година.

Особен икономически ресурс представлява *времето*. В своята производствена дейност хората разполагат с ограничено количество от този невъзпроизводим ресурс. Времето много рядко се причислява към икономическите ресурси, което е неоправдано. Причината за това е в разбирането, че времето се възприема като нещо безплатно, което не се налага да се “добива” и много рядко се налага да се купува. А в действителност, времето е най-универсалния ресурс, извън който не може да протече нито един икономически процес, и често, с който са свързани огромни загуби.

Икономическите ресурси рядко се отъждествяват с *производствените фактори*. Такова отъждествяване много често пречи на икономическия анализ. В икономическата теория и практика обикновено под ресурси се разбира всичко, което се въвежда в производствения процес, а като фактори се определят тези ресурси, които задействат производствения процес. Факторите са не толкова производствен ресурс, колкото производствен потенциал на икономиката. Затова факторите могат да се разглеждат като причина, а икономическият продукт – като следствие от производствения процес.

Понеже производствените фактори се формират непосредствено от икономическите ресурси, то обединяването им като единна икономическа категория е напълно разбираемо.

Традиционно като производствени фактори се определят *земята, труда и капитала*. По-точно, това са *природните ресурси, работната сила, капитала и технологиите*, характеризиращи ефективността на работната сила и капитала.

Много от икономическите процеси имат цикличен характер, проявяващ се в смяната и повторението на определени стадии в производството. Първопричина за икономическите цикли са природно-биологичните цикли. Например, годишните цикли в селскостопанската дейност, смяната на деня и нощта водят до циклични колебания в потреблението на електроенергия и т.н. Семейната икономика също се намира под силното влияние на жизнения цикъл на човека – раждане, детство, младост, зрелост, стареене, смърт.

Наред с посочените цикли, породени от външни фактори, на икономиката са присъщи и собствени цикли, притежаващи икономическа природа. Най-типичен за икономиката е така наричаният *възпроизводствен цикъл*. Всеки икономически продукт с времето се употребява,

износва, изразходва и изисква подмяна, т.е. той трябва периодично да се възпроизвежда. В процеса на своето функциониране икономическите продукти преминават през следващи един след друг стадии на възпроизводствен цикъл – *производство, разпределение, обмен и потребление*. Наличието на тези стадии е фундаментална закономерност на икономическите процеси, тяхно най-важно свойство.

След стадия на производството започва процес на разпределение на създадения продукт. В резултат на това се извършва по-нататъшното придвижване на продукта към потребителя. Процесът на разпределение може да бъде многократен, особено, когато се разпределят парични ресурси. Следователно имаме първично, а след това вторично и т.н. разпределение. Този процес е прието да се нарича преразпределение.

Преминавайки през разпределението, икономическият продукт, който е предназначен да стане стока, се предлага за обмен чрез покупко-продажба на пазара. Този обмен се извършва в парична или в натурална форма.

След обмена следва потреблението на стоката, с което завършва възпроизводствения цикъл на стоката във вид на лично или на производствено потребление. Независимо от това, каква е съдбата на потреблението на дадена стока, стадият на производството продължава отново и отново. При това, на всеки следващ възпроизводствен стадий е възможно да се възпроизвежда същия или обновен, модернизиран продукт.

В икономическата наука, в зависимост от промяната от цикъл в цикъл на количеството произвеждан и употребяван продукт, възпроизводството се класифицира като *съкратено, просто и разширено*.

Взаимното съгласуване на производството, разпределението, обмена и потреблението се осъществява чрез система за управление на икономиката. Тя е призвана да въздейства на всеки етап от циклите на възпроизводствения процес в съответствие с изменящите се потребности, условията на външната среда и преценката на управляващите субекти.